

Gestaltungsförslag för S:t Eriks torg i Uppsala

– med utgångspunkt från Jan Gehls teorier för att främja liv och aktivitet

Maria Norén

***SLU, SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET, FAKULTETEN FÖR
NATURRESURSER OCH LANTBRUKSVETENSKAP***

**INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND, AVDELNINGEN FÖR
LANDSKAPSARKITEKTUR**

**EX0529 KANDIDATARBETE I LANDSKAPSARKITEKTUR, 2011, 15 HP PÅ
LANDSKAPSARKITEKTPROGRAMMET, UPPSALA**

© MARIA NORÉN

**TITEL: GESTALTNINGSFÖRSLAG FÖR S:T ERIKS TORG I UPPSALA – MED
UTGÅNGSPUNKT FRÅN JAN GEHLS TEORIER FÖR ATT FRÄMJA LIV OCH
AKTIVITET**

**ENGELSK TITEL: A DESIGN PROPOSAL FOR S:T ERIK'S SQUARE IN UPPSALA
– BASED ON JAN GEHLS THEORIES TO GENERATE LIFE AND ACTIVITY**

NYCKELORD: GESTALTNING, GEHL, STADSLIV, AKTIVITET, TORG

**HANDLEDARE: SOFIA SANDQVIST, SLU, INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH
LAND**

EXAMINATOR: ANNA TANDRE, SLU, INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND

ONLINE PUBLICATION OF THIS WORK: [HTTP://EPSILON.SLU.SE/](http://epsilon.slu.se/)

Samtliga bildkällor som inte anges vara egna fotografier finns
listade i källförteckningen.

Abstract

In this work a new design for S:t Erik's square in Uppsala is being proposed. The square is situated in the middle of the city, surrounded by historical buildings. Today the square is a parking lot. The aim of the design proposal is to promote life and activity of pedestrians and cyclists. That includes creating an inviting design that gives cause for pedestrians and cyclists to stop by and stay in the square. The work also aims to investigate why life and activity is desirable in cities and to study how landscape architects should design to generate urban life. In the work I will describe Jan Gehl's theories of urban living spaces. My work will largely be based on his theories, since it is documented that design in urban spaces that are created based on his principles, has resulted in increased city life and activities. To understand the prerequisite of S:t Eriks's square and its surroundings, I will inventory and analyze the square with appropriate methods for urban environments. Later I will apply Gehl's theories on the new design proposal. That includes that the design will be based on human proportions and senses, and emanate from the pedestrians and cyclists conditions. The new design will provide entirely new opportunities for recreation in the square. Today's existing activity is crucial for the square's new structure, since it is likely to generate more activity on the square. All the design decisions will be evaluated based on how likely they are to generate new activity, and if they are expected to increase comfort and enjoyment of future users of the square. By creating new urban spaces with help of Gehl's theories, democracy is promoted. By involving users in the design process, the democratic process can be even more promoted.

Sammanfattning

I det här kandidatarbetet presenteras ett gestaltungsförslag för S:t Eriks torg i Uppsala. Torget ligger centralt, i en historisk del av staden och används idag som en parkeringsplats. Målet med gestaltningen är att främja liv och aktivitet hos gående och cyklister. Det innebär att skapa en inbjudande gestaltning som ger anledning för gående och cyklister att stanna upp och vistas på torget. Kandidatarbetet syftar även till att undersöka varför liv och aktivitet är eftersträfvansvärt i städer samt studera hur gestaltare kan designa för att generera stadsliv. I arbetet kommer jag att beskriva Jan Gehls teorier om levande stadsrum. Mitt arbete kommer till stor del att utgå ifrån hans teorier, eftersom det finns dokumenterat att gestaltningar utifrån hans principer har resulterat i att stadsliv och aktiviteter har ökat. För att få förståelse för platsens förutsättningar ska jag inventera och analysera torget med metoder som är lämpliga i stadsmiljöer. Jag kommer sedan applicera Gehls teorier på det nya gestaltungsförslaget. Det innebär att utformningen ska utgå ifrån mänskliga proportioner och sinnen, samt utformas på gåendes och cyklisters villkor. Den nya utformningen kommer att ge helt nya förutsättningar för rekreation på torget. Dagens befintliga aktivitet är avgörande för torgets nya struktur, eftersom den sannolikt kan generera mer aktivitet på torget. Alla beslut för utformningen av det nya torget kommer att utvärderas utifrån hur aktivitetsfrämjande de är samt om de förväntas öka komforten och njutningen för framtida brukare på torget. Genom att skapa nya stadsrum enligt Gehls teorier främjas demokrati, och genom att involvera brukare i gestaltungsprocessen, kan den demokratiska processen stärkas ytterligare.

Introduktion

Med en ökande befolkning i städerna ställs högre krav på de offentliga rummen. De offentliga rummen bör erbjuda stadens invånare möjligheter att vistas utomhus i goda miljöer (Carmona et al. 2010 s. 46). Eftersom Uppsala expanderar utåt och förtätas inåt är det aktuellt att ifrågasätta kvaliteten på Uppsalas stadsrum.

I stadens offentliga rum skapas möten och kontakt mellan människor, idéer och tankar uttrycks, rekreation och aktiviteter sker. Att erbjuda invånare kvalitativa allmänna ytor att vistas på är en fråga om demokrati, hållbar utveckling och hälsa (Gehl 2010, s. 29).

Den danske arkitekten Jan Gehl har sedan 1960-talet studerat liv och aktivitet i städer och arbetat för att främja det genom att bland annat skapa nya ytor och stadsrum för gående och cyklister. I Köpenhamn har många gator och torg gjorts bilfria. Mellan åren 1962 - 2005 ökade ytor för gående och cyklister från 15 000 m² till 100 000 m², vilket har resulterat i en livligare stad med mer aktivitet. De gående ökade i antal med 35 % (Gehl 2010, s. 13).

S:t Eriks torg ligger centralt i Uppsala nedanför Domkyrkan, inramat av flera historiska byggnader. Trots omgivningen och det centrala läget används hela torget idag som en bilparkering. Förbipasserande tvingas gå mellan de parkerade bilarna för att korsa torget. Med tanke på att gående och cyklister passerar torget dygnet runt, samt att både Saluhallen och Domkyrkan har många besökare dagligen, anser jag att torget borde utformas så att denna stora grupp av människor får möjlighet att nyttja S:t Eriks torg för rekreation.

Mål och syfte

Målet med det här kandidatarbetet är att föreslå en gestaltning till S:t Eriks torg i Uppsala som ska resultera i ett levande stadsrum i staden som lockar till aktivitet. Arbetet kan ses som en vägledning för landskapsarkitekter som vill gestalta gator och torg i städer med liv och aktivitet som målpunkter. Syftet är att undersöka Jan Gehls teorier för levande stadsrum, och svara på frågorna varför liv och aktivitet anses nödvändigt och hur gestaltare kan använda sig av Gehls teorier för att optimera chanserna till livliga stadsrum.

Avgränsningar

Min undersökning kommer endast att behandla S:t Eriks torg och dess närmaste omgivning. Jag kommer att ta hänsyn till platsens historia genom att skapa ett gestaltungsförslag som smälter in i omgivningen. Jag har valt att utgå ifrån Jan Gehl och hans teorier för levande stadsrum. Gehl valde jag därför att det finns dokumenterat att gestaltningar utifrån hans principer har resulterat i en ökad mänsklig aktivitet (Gehl 1996, s. 7).

Platsbeskrivning

S:t Eriks torg är uppkallat efter Kung Erik som styrde i Uppland på 1050-talet (Johansson 2008, s. 14). Torget ligger nedanför Domkyrkan i centrala Uppsala, inramat av flera historiska byggnader som till exempel Konsistoriehuset, Saluhallen och Kyrkans hus. Dess nuvarande utformning är från 1809 då Uppsala drabbades av en stor stadsbrand och gator och kvarter byggdes om i enlighet med 1643 års stadsplan. Torget har historiskt sett varit en viktig marknadsplats i staden (Uppsala på nätet 1998). Idag utgörs S:t Eriks torg av en bilparkering och ramas in av tre bilvägar. Hela torget är belagd med smågatsten och sluttar ned mot Fyrisån. Torgets yta är 1800 m², vilket är hälften så stort som Stora torget i Uppsala.

Bild 1. Karta över centrala Uppsala. S:t Eriks torg är markerat med en röd prick. Fyrisån utgör det ljusa stråket i mitten på kartan. Stora torget syns på andra sidan ån. Källa till underlagskarta: hitta.se.

Begrepp

Aktivitet i staden - mänsklig sysselsättning eller vistelse i stadsrummet. Att sitta på en bänk är en sorts aktivitet.

Brukare - människor som vistas i staden och nyttjar det offentliga rummet.

Identitet - starkt igenkänningsvärde. Här även synonymt med platskänsla.

Stadsliv - i uppsatsen används Gehls definition av liv, som innebär att liv skapas av de som cyklar eller går genom staden (Gehl 2010, s. 12). Liv uppstår nödvändigtvis inte av att det är ett visst antal människor som vistas på en plats, utan det är snarare känslan av att platsen befolkas och används som skapar liv (Gehl 2010, s. 62).

Stadsrum - offentligt rum i staden som alla har tillträde till, exempelvis ett torg.

Bakgrund

Jane Jacobs gav 1961 ut boken *The Death and Life of Great American Cities*, som har blivit en klassiker i stadsplaneringssammanhang. Jacobs kritiserar modernismens idéer, då hon menar att när bilarna ökade i antal i städerna, trängde de bort mänskligt liv och aktivitet. Hon beskriver stadsliv och hur det uppkommer samt definierar vad som krävs för att en stad ska fungera väl (Jacobs 2005).

Arkitekten Jan Gehl har följt upp och utvecklat Jacobs teorier. Han har gett ut ett flertal böcker som behandlar ämnet levande städer och stadsrum. Sedan 1960-talet har hans arkitektkontor genom studier och experiment ökat kvaliteten i Köpenhamn för gående och cyklister, genom att bland annat skapa bilfria zoner och anpassa stadsrummen till den mänskliga skalan och det mänskliga sinnet. Förändringarna har resulterat i att stadslivet i Köpenhamn har ökat rejält och det är fler människor som vistas och uppehåller sig i staden (Gehl 2010, s. 13). Sedan 1960-talet har platserna som genomgått förändringar följts upp och utvärderats med jämna mellanrum. Alla studier och uppföljningar finns dokumenterade, vilket bekräftar genomförandets positiva konsekvenser för stadslivet. Gehl har konstaterat att ju mer utrymme som skapas för att främja liv och aktivitet, desto mer liv uppstår det (Gehl 2010, s. 3-29). När liv väl har uppstått har det goda chanser att utvecklas ytterligare, eftersom aktivitet föder aktivitet, och liv utvecklas likt en god spiral

(Gehl 1971, s. 69). Kultorget i Köpenhamn påminner om S:t Eriks torg då det också är ett centralt beläget torg som tidigare främst användes som parkeringsplats. 1973 förbjöds motordriven trafik där och torget anpassades för gående och cyklister. Kiosker och caféer intog istället torget, vilket skapade liv och aktivitet. Torget blev så småningom Köpenhamns populäraste plats för konstnärliga, politiska och ideologiska manifestationer (Gehl 2006, s. 19).

Liv gör städer säkra, hållbara och hälsosamma

Jan Gehl menar att livliga städer är startpunkten för en holistisk planeringsfilosofi som bland annat eftersträvar säkerhet, hållbarhet och hälsa (Gehl 2010, s. 62). Människor som uppehåller sig i stadens offentliga rum bidrar till att göra miljöerna tryggare och säkrare eftersom alla människor tillsammans vaktar staden med sina ögon och öron. Därmed upplevs gator och torg som tryggare platser om fler människor vistas där. Om stadsliv hämmas eller förhindras på vissa platser, kan det leda till att folk slutar att röra sig där, vilket också tar bort ögonen som vaktar gatan. Jacobs ger exempel från USA, där tidigare populära gator i bostadskvarter med många förbipasserande, förlorade besökare när gatorna tillfördes murar och grindar intill hustomterna. Gatorna upplevdes inte längre som spännande och livliga. Många valde därför istället andra vägar, vilket bidrog till att de tidigare populära gatorna snart upplevdes som ödsliga och otrygga när de förlorade sina förbipasserande. För att bibehålla en säker stad är det därför viktigt att främja liv och aktivitet, så att folk rör sig i staden (Jacobs 2005, s. 51-78).

För att tillgodose framtidens krav på hållbara transportlösningar måste vi anpassa städerna så att folk kan färdas genom staden på fot, med cykel eller med kollektivtrafik. Gång- och cykelstråk måste existera samt vara tillgängliga för att främja hållbara transportlösningar (Gehl 2010, s. 7).

En levande stad handlar också om hälsa då luftens kvalitet bör vara god och utsläpp av växthusgaser från transportmedel bör minskas. Med kvalitativa stadsrum kommer många invånare att välja att promenera eller cykla istället för att ta bilen. Forskning visar att en stad fylls med så mycket trafik som staden tillåter, därmed ökar trafiken om fler bilvägar byggs. Om det omvända sker, att antalet bilvägar blir färre, medför det att trafiken minskas samt att stadslivet ökar (Gehl 2010, s. 9).

En aktivitetsfrämjande gestaltning

Hur ska staden utformas för att främja stadsliv? Gehl listar flera aspekter att tänka på vid planering, däribland: bilfria zoner, den mänskliga skalan, ögonhöjd som viktig referenspunkt, sinnenas uppfattning, hastigheter, avstånd, kantzoner, fasader och goda möjligheter att stå och sitta.

Först och främst handlar det om att skapa rum för människan och inte för bilen. Bilen har många fördelar, men när det gäller att främja stadsliv är de negativa konsekvenserna påtagliga då bilen till exempel utgör en trafikfara för gående och cyklister och för med sig oljud och avgaser vilket inte främjar socialt liv (Gehl 2010, s. 153).

Det finns generella mått som kan användas som hållpunkter vid en gestaltning. 100 meter är den viktigaste gränsen då det är ett genomsnittligt mått för det avstånd som en person kan urskilja en annan människa på håll. Ju mindre avståndet blir, desto mer kan urskiljas. När 25-metersgränsen är nådd har varje meter närmare ett objekt eller en person betydelse för att se eller höra det eller den bättre. Under 25 meter kan vanligtvis ansiktsuttryck avläsas och korta dialoger föras. Mellan sju och noll meter kan vi utnyttja alla våra sinnen och givande konversationer kan föras. 100-metersgränsen har använts historiskt vid planering av torg, då det är ytterst ovanligt med torg som har en sida längre än 100 meter. Mått under 100 meter gör torget överblickbart från alla vinklar (Gehl 2010, s. 33-38).

Vid gestaltning för gående i stadsmiljö räknar man med en gånghastighet på ca 5 km/h. En gestaltning anpassad till den hastigheten innebär små utrymmen, byggnader som står nära varandra och detaljrika miljöer, vilket tillsammans skapar ett intressant och upplevelserikt stadsrum. Människors uppfattning av småskaliga miljöer är att de är spännande, intensiva och varma. Motsatsen, med stora byggnader med generösa ytor framför, uppfattas ofta som formella och kalla miljöer. Människor vill stimuleras och gärna upptäcka något nytt var femte sekund, vilket uppnås i en detaljrik miljö med många aktiviteter (Gehl 2010, s. 44-53).

Det som syns i ögonhöjd är av stor betydelse för den mänskliga upplevelsen, som till exempel växtlighet eller andra människor. Även husfasader är viktiga för intrycket av en gata eller ett torg. Fasader kan vara aktiva eller passiva. En aktiv fasad har entréer och fönster samt en detaljrik utformning medan den passiva saknar både detaljer och öppningar. I Köpenhamn gjordes en jämförande studie av stadsliv mellan en aktiv och en passiv fasad. Den aktiva fasaden genererade sju gånger mer liv än den passiva (Gehl 2010, s. 79). Om fasaderna erbjuder möjligheter att sitta eller ytor att luta sig mot bidrar det ytterligare till att främja aktivitet. Notera att fallet som jag berättade om tidigare, då gator i USA blev tomma på folk när de tillfördes murar och grindar intill hustomgränserna, kan ha en trolig förklaring i de förändrade kantzonsutformningarna.

Enligt Gehl skapas liv från kanterna och sprids sedan in mot mitten (Gehl 2010, s. 75). Vid kanterna är klimatet ofta bättre och dessutom får de sittande eller stående ett fysiskt skydd i ryggen, så att de tryggt kan blicka ut mot rummet framför dem. Gehl menar att om en kantzonsutformning misslyckas i ett stadsrum, finns det en risk att det aldrig kommer att kunna generera liv (Gehl 2010, s. 88).

Möjligheter att sitta och stå är viktiga för att människor ska stanna upp i gaturummet för att till exempel vila, njuta av utsikt eller iaktta andra människor eller aktiviteter. Ett bra läge för att sitta eller stå innebär ett behagligt mikroklimat, gärna skydd i ryggen, god utsikt, låg ljudvolym samt en miljö utan avgaser. Gehl nämner både behovet av primära sittplatser, som är möbler som är skapta för att sitta på, till exempel bänkar och stolar. Han nämner också sekundära sittplatser, som är objekt vars huvudsakliga syfte inte är att erbjuda sittplatser, men som kan användas som en tillfällig sittplats om det behövs, till exempel en blomkruka, en mur eller en trappa. Sekundära sittplatser inbjuder till fritt, informellt och mer spontant sätt att sitta och umgås på. Om det finns för många primära sittplatser på en plats, finns det en risk att platsen upplevs som tom, om ingen eller endast få personer utnyttjar sittplatserna, vilket i sin tur inte uppmuntrar liv och aktivitet. Därför är en kombination av primära och sekundära sittplatser att föredra på en offentlig plats (Gehl 2010, s. 148-161).

Sammanfattningsvis är liv och aktivitet i städer eftersträvansvärt för att göra staden säkrare samt mer hållbar och hälsosam. Det ovan beskrivna visar även hur gestaltare bör tänka vid planering för att optimera chanserna till liv och aktivitet.

Metodbeskrivning

De ingående delarna i gestaltningen av S:t Eriks torg bestod av inventering, analys, problemformulering, program, koncept och gestaltning. Arbetsgången var inte linjär, utan jag arbetade iterativt med alla delar samtidigt. Nedan följer en utförlig beskrivning av de olika arbetsmomenten och de metoder som jag valde för respektive arbetsdel.

Insamlingsmetoder

Vid inventering av S:t Eriks torg och dess omgivning undersökte jag vad som fanns på platsen idag samt dess tidigare historia. Jag studerade platsens struktur, utformning, omkringliggande verksamheter, material och klimat som till exempel

sol/skugga-förhållanden och vind. Historiska kartor och fotografier fann jag främst genom elektroniska källor på Internet då jag angav ”S:t Eriks torg”, ”Oxtorget + Uppsala” (tidigare namn på torget). Upplands museums och Uppsala kommuns hemsida hade många värdefulla dokument och fotografier på torget. På Uppsala stadsbibliotek fann jag historiska fakta om torget och dess omgivning.

Analysmetoder

För att förstå S:t Eriks torg, dess uppbyggnad och struktur valde jag att analysera platsen med hjälp av metoder skapade av Kevin Lynch, Gordon Cullen och Jan Gehl. Samtliga tre metoder lämpar sig bra i stadsmiljö och ger tillsammans en bred förståelse av en plats. Jag besökte platsen två gånger per dag under fyra dagar vid olika tidpunkter: morgon, lunchtid, eftermiddag samt på kvällen.

I Lynchs metod studeras användningen av platsen och brukarens uppfattning av den. Lynch utgår i sin analys från fem element: stråk, noder, barriärer, landmärken och områden. För samtliga element noteras om dessa är stora eller små. På så sätt kan man skilja på huvudstråk och mindre stråk, tydliga områden, respektive mindre självklara områden etc (Lynch 1969, s. 1-19). Stråk utgörs för det mesta av vägar. Noder är mötesplatser eller samlingspunkter och uppstår ofta vid vägkorsningar eller på ett torg. Barriärer är hinder som kan vara både fysiska och visuella. En nivåskillnad som inte syns på kartan är till exempel en fysisk barriär. Landmärken är byggnader eller platser med stark identitet för invånarna, till exempel ett kyrktorn. Områden studeras genom att själv undersöka samt fråga invånare om vilka delar i en stad som upplevs höra ihop. Med Lynchs begrepp stråk, noder, barriärer och landmärken studerade jag S:t Eriks torg och markerade ut de olika elementen på en karta.

Gordon Cullens analysmetod går ut på att undersöka brukarens intryck och upplevelser när hon rör sig genom staden, från en punkt till en annan. På sträckan tas bilder eller skisser där förändringar sker, som sedan sätts ihop till en serie. Serievisionen visar stadens rumsliga förändringar, se bild 2. Cullens analysmetod är från 1961 och ger en bild av dåtidens idealmall för brukare i England. Enligt den ses alla invånare som sökande efter stadens dramatiska inslag och dras till kontraster. En stad vars serievision visar ett brett spektra av färg, form och upplevelser, anser Cullen som mycket lyckad, då det är just förändringarna som gör att folk trivs och vill röra sig i staden (Cullen 1961, s. 7-12).

Med hjälp av serievisioner ville jag främst undersöka områdets rumsliga kvaliteter och få en förståelse för hur S:t Eriks torg förhöll sig till omgivningen. Mitt mål var inte att sträva efter en dramatisk serievision. I The Concise Townscape, säger Cullen:

By the exercise of vision it became apparent that motion was not one simple, measurable progression useful in planning, it was in fact two things, the Existing and the Revealed view. We discovered that the human being is constantly aware of his position in the environment, that he feels the need for a sense of place and that this sense of identity is coupled with an awareness of elsewhere (Cullen 1961, s. 12).

Plats, identitet och förhållanden var ledorden och mitt huvudsakliga syfte med metoden. Jag valde därför att med Cullens metod undersöka tre vägar som leder till platsen genom att fotografera de förändringar som jag möttes av på vägen och satte sedan ihop dem till en serie. Vägarna valde jag utifrån de mest trafikerade stråken som jag fann genom Lynchs analys.

Jan Gehls metod går ut på att undersöka hur aktivitetsfrämjande en plats är. Med hans analys undersökte jag bland annat vilka det var som brukar platsen, vilka som passerar och vilka som arbetar i närheten. Jag studerade även vilka aktiviteter platsen tillåter och främjar. Slutligen undersökte jag platsen genom tre grundord: skydd, komfort och njutning utifrån ett brukarperspektiv. Skydd handlar bland

Bild 2. Exempel på Cullens serievisioner ur *The Concise Townscape*, 1961.

annat om att undersöka platsen ur ett säkerhetsperspektiv, till exempel genom att se om en trafiksituation är säker för brukare. Komfort och njutning ser till platsens fysiska och visuella förutsättningar för att se om brukare kan vistas på platsen på ett behagfullt sätt. Platsens trottoarer, markmaterial och stråk kan till exempel analyseras och utvärderas för att se om de har tillräckligt hög komfort. Även platsens visuella kvaliteter utvärderas, samt möjligheter att till exempel avnjuta fint väder.

Gestaltningmetoder

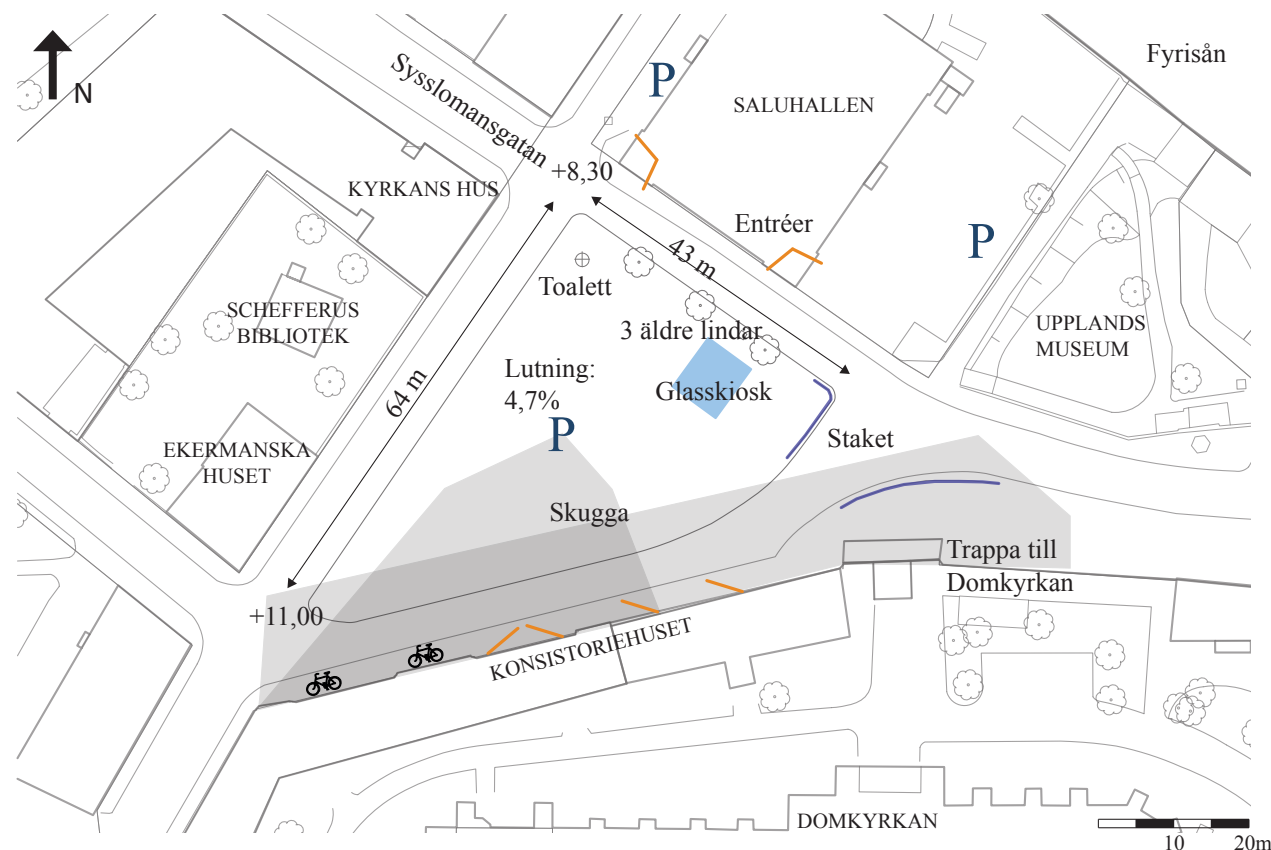
Med utgångspunkt från mina resultat av analys och inventering formulerade jag platsens problem idag, vilket förtydligade utmaningarna med den nya gestaltningen. Jag skapade ett program utifrån problemformuleringen som i karta visade var aktiviteter skulle ske och vad som skulle förändras. Som ytterligare stöd till gestaltningen utarbetade jag ett koncept som stödde problemformuleringen och programmet. Konceptet utgick från ett särskilt tema och hjälpte mig att få en helhet och röd tråd i gestaltningen.

Med hjälp av förebilder, problemformulering, program och koncept kunde jag styra min gestaltning mot ett önskat och motiverat val. Förebilder var i mitt fall andra torg planerade utifrån Jan Gehls teorier i Köpenhamn som jag kunde studera i Gehls böcker *New city spaces* (2001) och *Byens Rum och Byens liv* (1996). Jag besökte även Rom för att studera torg och brukares beteende på dem. Nedan syns exempel på kantzoners betydelse för aktivitet samt sittlösningar mitt på torget.

Under utformningens skede formulerade jag kriterier för platsen och gestaltade för att skapa liv och aktivitet utifrån förutsättningarna. I likhet med Gehls teorier ville jag gestalta för gående och cyklister, vilket innebar att mänskliga proportioner och relationer låg till grund för många gestaltungsbeslut. Även mänskligt beteende och uppförande var viktiga aspekter att ta hänsyn till. Formspråket fick jag både genom att utgå ifrån programmet och den naturliga mänskliga rörelsen samt även genom förutsättningslöst skissande.

Bild 3 & 4, fotografier från Rom, Bild 3 visar aktivitet vid en kanton, och bild 4 visar möjliga sittlösningar mitt på torget. Foton: författaren 2011.

Karta 1. Inventeringskarta. Skuggan på kartan är de gråmarkerade fälten och är beräknade efter sol i syd- samt sydvästläge på våren. Källa till underlagskarta: SLU, Institutionen för Stad och Land.

Bild 5, 6 & 7, visar fotografier på torget. Bild 5 visar parkeringen framför Ekermanska huset, Schefferus bibliotek och Kyrkans hus. På bild 6 syns torget framför Konsistoriehuset och Domkyrkan. Bild 7 visar en utrustningsdetalj i gjutjärn. Foton: författaren 2011.

Insamlingsresultat

På S:t Eriks torg, som är belagt med smågatsten, finns tre äldre lindar som idag är i dåligt skick. Det finns utrustning som armaturer, papperskorgar och staket i svartmålat gjutjärn. På torget finns även en mindre glasskiosk som håller öppet under sommaren samt en allmän toalett. Nästan hela torgytan används som parkeringsplats. Genom att studera historiska fotografier på torget blir det tydligt hur bilen har intagit torget mer och mer med åren. 1959 användes endast halva torgytan till parkering, andra halvan var till för marknadsstånd (Upplandsmuseet).

Torget omringas av tre bilvägar. Sysslomansgatan är den enda vägen som trafikerar regelbundet, övriga två vägar används främst av de som parkerar på torget. Vägen längs med Konsistoriehuset möter Sysslomansgatan med en mjuk kurva vilket gör det möjligt för bussar som kommer från centrum att svänga vänster upp mot Domkyrkan. Under sommarmånaderna är det många turistbussar som trafikerar vägen. Gångvägen och torgsidan av kurvan är försedda med staket, vilket utgör ett hinder för gående som vill korsa torget enkelt.

Nästan samtliga omkringliggande hus är från 1600-1700-talet och har idag en

koppling till Uppsala Universitet. Några institutioner håller idag till i byggnaderna (Lambert 2000, s. 20-21). Konsistoriehuset har en del butikverksamhet i bottenplan med entréer som vetter mot torget. Ekermanska huset, Schefferus bibliotek och Kyrkans hus gränsar alla till torget. Alla tre husen har passiva fasader som saknar entréer mot torget. Kyrkans hus har en stor låst grind som vetter mot torget och biblioteket är försett med en stenmur mot torget. Saluhallen som ligger norr om torget byggdes 1907 för att möjliggöra marknad under tak (Damberg 2005 s. 12). Saluhallens entréer är riktade mot torget.

Klimatet är relativt soligt med en vandrande skugga beroende på solens läge och årstid. Eftersom torget är beläget intill Domkyrkan som är hög och skapar luftströmmar, uppkommer en del vind på torget. Vinden är dock inte stark nog att utgöra ett hinder för att kunna vistas där på ett behagfullt sätt.

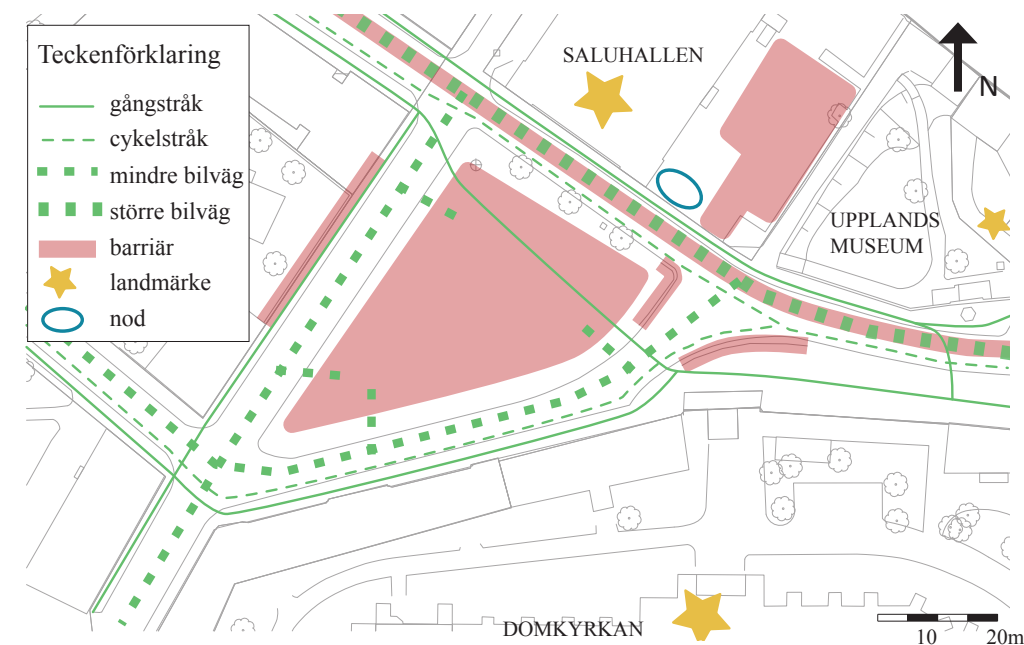
Analysresultat

Lynch:

På kartan nedan syns resultaten av den strukturella undersökningen med Lynchs begrepp. Gång- och cykelstråken samt bilvägarna korsar varandra på flera ställen vilket gör att trafiksituationen upplevs som rörig. Gående som ska korsa torget tvingas runda staketet och sedan ta sig fram mellan bilarna på torget.

Bilvägarna, staketet och parkeringsplatsen på torget utgör fysiska barriärer. En visuell barriär finns framför Schefferus bibliotek som idag utgörs av en lång stenmur som hindrar sikten.

De stora landmärken som finns är Domkyrkan och Saluhallen. Upplands museum utgör ett mindre landmärke. Saluhallens entré utgör platsens enda tydliga nod och mötesplats.

Karta 2. Schematisk bild över Lynchs begrepp: stråk, barriärer, noder och landmärken. Källa till underlagskarta: SLU, Institutionen för Stad och Land.

Gehl:

Med Gehls analysmetod undersökte jag platsen för att se huruvida aktivitetsfrämjande den var och vilka dess potentialer var för att bli en livfull yta i staden. Jag började med att se vilka som rörde sig här och vilka aktiviteter som förekom. Torget utgör en del i staden som många passerar, men som dessvärre ingen stannar till vid, bortsett från de bilägare som parkerar sina bilar här. Saluhallen har många besökare per dag och utgör ett populärt lunchställe samt erbjuder delikatessvaror som lockar kunder vid övriga tider. Även butikerna i

Konsistoriehusets bottenplan bidrar till aktivitet. Övriga som befann sig i området och som inte enbart passerade förbi var turister och besökare till Domkyrkan.

Platsen i sig är inte aktivitetsfrämjande idag. Sett till skydd och säkerhet utgör trafiksituationen en osäkerhet för samtliga trafikanter. Bilarna ges företräde i de flesta situationerna, men eftersom det är många cyklister och gående här, uppstår ofta trafikförvirringar. Förbipasserande har god uppsikt över torget eftersom dess längsta sträcka endast är 75 meter.

Komforten för gående är inte tillfredsställande idag. Dels finns det som tidigare nämnt ett staket som stör de gåendes väg över torget. Trottoarerna är ojämna och varierar i bredd framför Saluhallen. Bilarna för med sig oljud vilket gör det svårt att hålla konversationer när man går på trottoaren. Bortsett från en enda bänk utanför Saluhallen finns det inga stå- eller sittmöjligheter. Det ges heller inget tillfälle för barn att leka här. Men på torget finns en dynamik mellan dag och natt. På natten lysas en del fönster upp i omkringliggande byggnader och på helger anordnar Saluhallen nattklubb. Dynamiken i aktivitet och uttryck bidrar till att platsen befolkas och upplevs säkrare på dygnets alla timmar.

Sett till brukares njutning är torget med sin omgivning tillfredsställande eftersom ytan är överblickbar och de omkringliggande historiska byggnaderna kan ses som estetiskt tilltalande av de allra flesta. Det finns även flera värdefulla siktlinjer mot kyrkan, Saluhallen, Fyrisån och Upplands museum vilket stärker platsens kvaliteter. Torget saknar dock betydelsefull grönska då de tre lindarna är i dåligt skick. Som torget ser ut idag erbjuder det inga möjligheter att sitta ned eller stå för att avnjuta trevligt väder.

Cullen

Med Cullens analys kunde jag se hur torget förhöll sig till omgivningen och få en inblick i gåendes rumsliga upplevelse på vägarna som leder till torget. Tur ett startar vid korsning Sysslomansgatan/Skolgatan och visar modernismens möte med torget med en rak och bred bilgata. Tur två och tre vittnar om Uppsalas historia, med tur två som har sin start i höjd med Universitetsparken och tur tre som börjar vid Fyristorg.

Enligt Cullen blir människan medveten om sin position och dess plats genom att förstå vad som finns runtomkring (se tidigare citat s. 4). Det betyder att platskänsla och identitet krävs för att brukare på torget ska bli medvetna om sina positioner. Som serievisionerna visar är ankomsten till S:t Eriks torg något neutral och inte vidare uppseendeväckande. Genom att med rumsliga element gestalta S:t Eriks torg som en tydlig plats i staden, kan både torget och också omgivningen förstärkas i form av identitet. Med tydliga gränser om var torget börjar och slutar, växtlighet som ger höjd åt platsen samt något tillbehör eller utformning som är unikt för torget, kan en platskänsla uppnås.

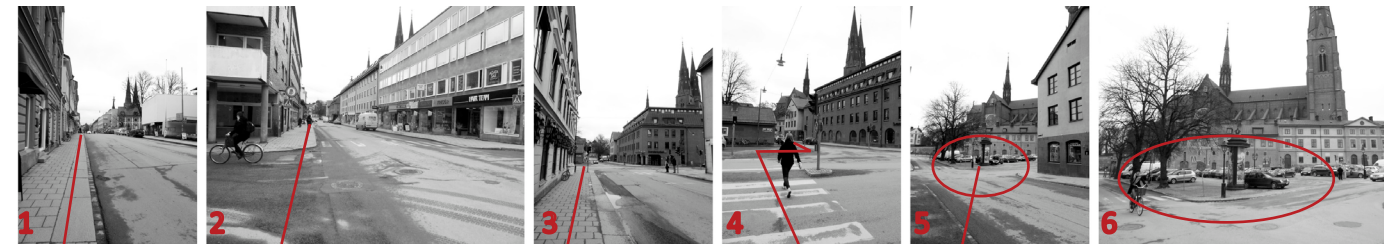
Problemformulering

Dagens utformning av S:t Eriks torg erbjuder inga möjligheter, och ger heller inte anledning för gående att stanna upp och vistas där. Torget saknar platskänsla, identitet samt sitt- och ståmöjligheter. Tillgängligheten till torget är mindre bra eftersom gående måste korsa bilvägar för att nå det. Dessutom bidrar lutningen, samt smågätstenen till att göra torget mindre tillgängligt för till exempel synskadade och rullstolsburna. Trottoarerna runt omkring är ojämna och smala. De tillåter inte att gående kan stanna upp och hälsa på folk de möter, eftersom ett stopp där skulle tvinga folk som vill passera ut i gatan. Dagens trafiklösning prioriterar biltrafiken framför cyklister och gående.

Karta 3. Kartan visar de tre turerna som jag undersökte genom serievisioner. Källa till underlagskarta: hitta.se. Nedan syns resultaten av serierna.

Tur ett

Tur två

Tur tre

Figur 1, visar tre serievisioner som är resultatet av Cullens analysmetod. Jag undersökte de rumsliga upplevelsorna längs med de tre mest trafikerade vägarna som gående tar över, eller förbi torget. Foton: författaren 2011.

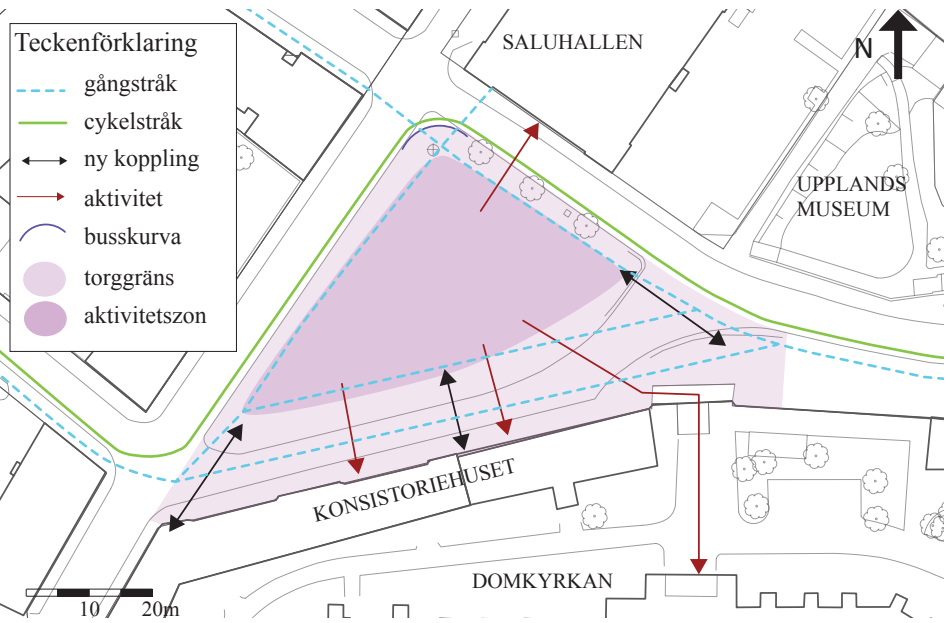
Program

För att lösa platsens problem som svarar mot Jan Gehls teorier, bör en rad förändringar göras, som alla ska bidra till att öka den positiva upplevelsen för gående och cyklister. De strukturella förändringarna innebär att förena torget med Konsistoriehuset för att förbättra tillgängligheten samt ta vara på dess befintliga aktivitet. Nya cykelfiler ska anläggas bredvid körbanorna för att öka tryggheten för cyklister samt uppmuntra till cyklist. Fler övergångsställen ska koppla torget till omgivande trottoarer som ska breddas för att de gående ska uppleva högre komfort. Torget ska få en ny tydlig gräns om var det börjar och slutar.

Torget gestaltning ska ta fasta på den aktivitet som finns idag, och utgå ifrån den, för att möjliggöra ytterligare liv. Genom att förbättra tillgängligheten till Saluhallen, Domkyrkan samt butikerna i Konsistoriehuset främjas aktiviteten. Saluhallen fungerar väl idag med frekventa besök av lunchgäster. Med fler sittmöjligheter på torget är det sannolikt att en del gäster skulle välja att ta med sin kaffe ut på torget för att avnjuta den där. Den befintliga aktiviteten i kanterna kan sprida liv in mot torgets mitt som ligger i det soligaste läget. Genom att erbjuda sittplatser samt möjligheter att stå och luta sig mot något uppmuntras gående att stanna upp på torget. Sittplatser bör placeras i de soliga lägena och ståmöjligheter bör erbjudas i kantzoner samt även i skuggigare lägen. Något som kan generera lek för barn och vuxna ska finnas på torget. Torget ska förses med ny växtlighet som är tåligt för visst slitage.

Eftersom torget ligger i en historisk miljö intill Domkyrkan och byggnader från 1700-talet, bör gestaltningen anpassas till omgivningen. Det finns idag utrustning i svartmålat gjutjärn, som smälter väl in i miljön. I den mån det går bör utrustningen, såväl som en stor del av smågatstenen sparas för att koppla till omgivningen samt visa platsens historia. Gångstråk bör dock anläggas i granit för att öka tillgängligheten. Eftersom torget lutar bör värmeslingor placeras under stråken för att undvika att de blir hala vintertid. Torgets gestaltning ska ta hänsyn till lutningen på ca fem procent och förstärka den så att lutningen bidrar till en positiv upplevelse för de som vistas på torget.

I och med att vägen längs Konsistoriehuset tas bort måste torgets hörn mot Saluhallen rundas av med en radie på 13 meter för att bussar ska kunna svänga vänster upp mot Domkyrkan (Trafikverket 2004 s. 59). Det avrundade hörnet tillsammans med breddade trottoarer samt nya cykelfiler kommer innebära att torgets utkant dras närmare Konsistoriehuset.

Karta 4. Programkarta. Torget ska få tydliga gränser och kopplas samman med Konsistoriehuset. Utformningen ska utgå ifrån dagens befintliga aktivitet. Källa till underlagskarta: SLU, Institutionen för Stad och Land.

Koncept

Som koncept till gestaltningen valde jag temat paus. Paus symboliserar vad jag vill åstadkomma med torget då jag vill få förbipasserande och besökare att stanna upp vid torget för att vistas, umgås och vila på torget. Med paus åsyftas också att torget förses med en rytm i formspråket. Paus innebär att förändringarna inte blir alltför dramatiska utan anpassas till omgivningen och den historiska miljön.

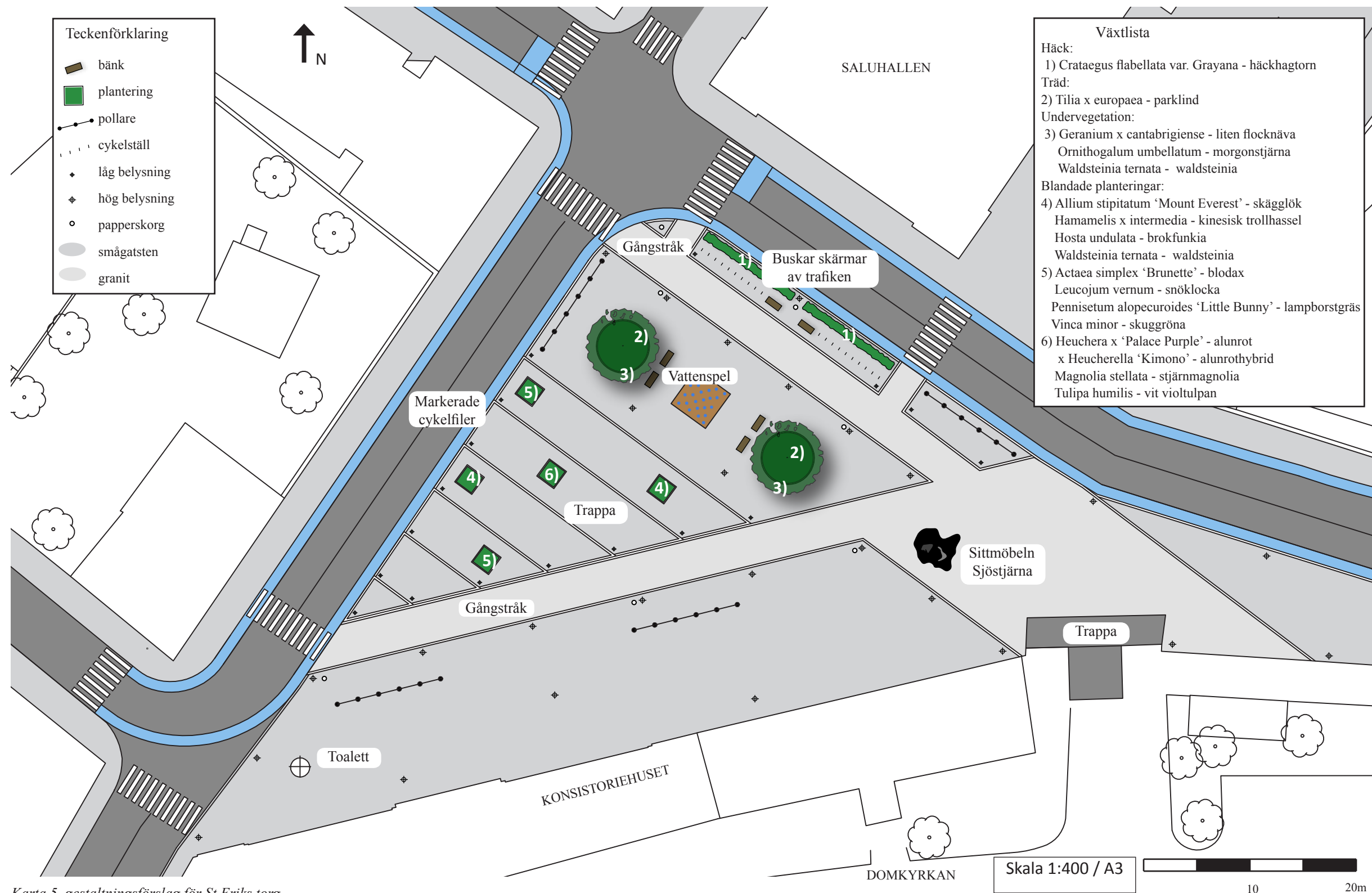
Bild 8 & 9 visar hur liv och aktivitet kan stimuleras av fontäner. På bild 9 syns en bred trappa som samlar mycket folk en varm sommardag. Fontäner passar temat paus.

Gestaltningsförslaget

Det nya torget främjar aktivitet och liv, och är skapat utifrån gåendes och cyklisters villkor. Liksom Gehl förespråkar, har skalan, strukturen och avstånden i den nya gestaltningen utgått ifrån mänskliga proportioner. För att öka brukares upplevelser på platsen har torget försetts med lek, växtlighet, sitt- och ståmöjligheter som har placerats där spännande iakttagelser av aktivitet kan göras eller där utsikten är god. Förslaget visas på nästa sida.

Strukturen på torget har utgått ifrån var dagens befintliga aktivitet finns, för att förstärka den samt öka chanserna att skapa mer liv. Det innebär att vägen längs med Konsistoriehuset har tagits bort för att länka samman torget med butiksverksamheten, trappan mot Domkyrkan samt mötande gångväg. Mot Saluhallen har nya övergångsställen placerats. De gåendes naturliga färdriktning tvärs samt diagonalt över torget har fått bestämma gångstråkens placering. Torgets lutning på ca fem procent är en faktor som tillsammans med smågatstenen minskar tillgängligheten, men för att förbättra den anläggs stråken med stora granitplattor, som dessutom förses med värmeslingor undertill, för att undvika is och halka under vintern.

Gehl pratar om att erbjuda sittplatser, och gärna sekundära sådana, eftersom bänkar (som anges vara primära sittplatser) ofta inte ser inbjudande ut om de inte nyttjas utan gapar tomma. Därför har större delen av torgets soliga del gjorts om till en stor trappa, som inbjuder folk att sitta ned. Fördelen att ha trappan som sekundär sittplats är att den inte ser tom ut när ingen sitter där. På trappstegen finns busk- och perennplanteringar som sprider färg och doft. Trappstegen är 25 cm höga och fem meter djupa. Det breda djupet möjliggör att flera människor kan sitta ned tillsammans för intima samtal. Varje trappsteg håller samma nivå som intilliggande gångstråk, så att barnvagnar och rullstolar enkelt ska kunna köra in på trappstegen. Det finns sex traditionella bänkar utplacerade på torget, för de som föredrar vanliga sittplatser. Samtliga bänkar blickar ut mot vattenspelet, som ger ifrån sig ljud av porlande vatten samt är en trevlig utsiktspunkt både i sig självt samt för att det förväntas generera lek och aktivitet. På torget nedanför trappan har sittmöbeln Snöstjärna ställts ut. Den bryter visserligen mot den historiska miljön, men behövs då den är en rolig möbel som inbjuder till ett spontant sätt att sitta och luta sig emot samt även barn som vill leka. Inte heller den upplevs se tom ut om

den inte används, eftersom den inte ser ut som en traditionell sittmöbel. Pollare har placerats vid några av torgets kanter med räcken mellan dem, som inbjuder till att sitta och stå. Pollare finns även i de skuggiga lägena framför Konsistoriehusets fasad för att förstärka dess aktivitet.

Trottoarerna till de omkringliggande byggnaderna har breddats för att öka komforten och säkerheten för de gående. Vägbanorna har försetts med nya markerade cykelbanor för att öka säkerheten samt uppmuntra till cyklism. Cykelbanorna och de nya övergångsställena gör också att trafiksituationen upplevs tydligare. Bullret och avgaserna från bilvägen framför Saluhallen dämpas med en tät hagtornshäck vid torgets kant.

För att anpassa torget till den historiska omgivningen har smågatstenen sparats intill gångstråken och i trappan. Även befintliga armaturer och papperskorgar har sparats, men placerats annorlunda. Nya cykelställ och pollare som passar till den äldre stilen har tillförts torget. Toaletten har flyttats till torgets utkant i den skuggiga delen. Det finns gott om utrymme på torget för tillfälliga marknadsstånd och glasskiosken som håller öppet under sommaren.

Mitt på torget planteras två lindar med undervegetation av olika perenner. Planteringarna i trappan skiljer sig åt till färg och innehåll. De ger grönska större delen av året, och mitt i trappan stoltserar en stjärnmagnolia. Det varierade växtmaterialet ökar trivselen på torget.

Bild 10. Illustrerat perspektiv över det nya torget.

Bild 11, 12, 13 & 14 visar tillsammans en av de tre växtkombinationerna: blodax, lampborstgräs, snölocka och skuggröna.

Bild 15, 16, 17 & 18 visar tillsammans en annan växtkombination: stjärnmagnolia, alunrot, vit violtulpan och alunrothybrid.

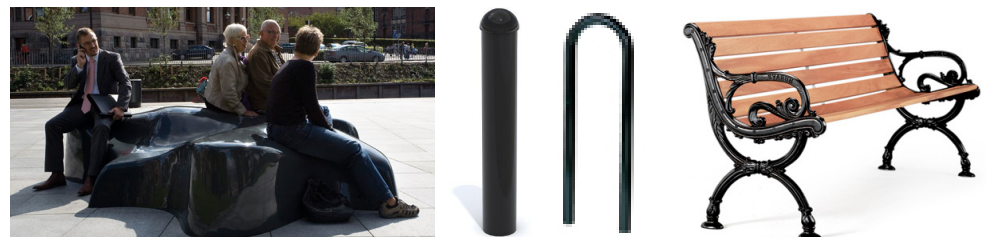

Bild 19 visar den sekundära sittmöbeln Sjöstjärna. Bild 20, 21 & 22 visar exempel på pollare, cykelställ och en bänk som matchar dagens befintliga utrustning i svart gjutjärn.

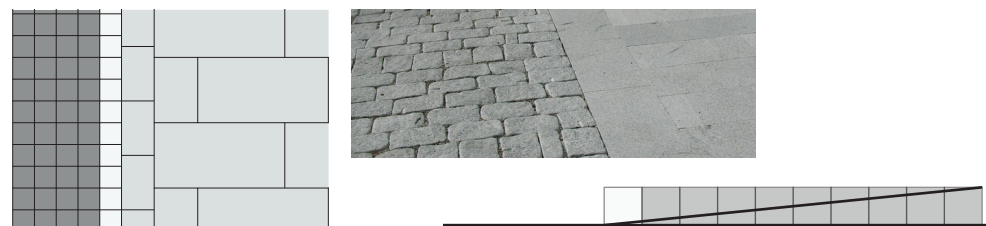

Bild 23, 24 & 25 ger exempel på materialmöten. På ytor med smågatsten utgörs kanterna av en rad med vit smågatsten, som möter mindre granitkantstenar intill de större granitblocken. Stråken förses med ramper vid torgets anslutningar till övergångsställen.

Diskussion

Mitt syfte var att undersöka hur S:t Eriks torg kunde gestaltas med hjälp av Jan Gehls teorier. Tyngdpunkten på gestaltningen blev därför att generera liv och aktivitet, där aktiviteten främst har inneburit att folk ska vistas på torget, ensamma eller för att umgås. Enligt Gehl räcker det att människor befolkar och använder en plats för att den ska upplevas som levande. Den nya gestaltningen ger på ett flertal sätt gående och cyklister möjligheter att vistas, passera eller bara stanna till på torget, vilket sannolikt skulle resultera i att platsen skulle upplevas som ett levande stadsrum.

Arbetsprocessen och förslaget

Min arbetsprocess innebar analyser, inventeringar och annan informationssökning för att förstå platsens förutsättningar. Parallellt studerade jag Jan Gehls teorier och relevanta gestaltningar på torg utifrån hans principer. Att hela arbetsprocessen skedde iterativt mellan de olika arbetsmomenten var nödvändigt för att samtliga delar skulle bli kompletta. När jag skissade kunde jag till exempel formulera ytterligare frågor som jag behövde ha svar på för att fortsätta gestaltningen, vilket krävde att jag då gick tillbaka till analyskedet. Den spirallika processen tunnades ut mot slutet och blev då mer linjär med fokus på enbart gestaltningen.

Under gestaltningsskedet förde jag en diskussion med mig själv för att vara säker på att förslaget utformades i linje med Gehls teorier. När jag argumenterade för den nya utformningen uppkom ett par situationer som hade tydliga svar på hur lösningar borde gestaltas för att överensstämma med Gehls teorier. Det gällde till exempel när jag ville förena torget med en av de omgivande fasaderna för att skapa en kantzon. Jag valde Konsistoriehuset eftersom det huset hade aktiva fasader med butiksverksamheter som kunde generera ny aktivitet på torget. Fasaderna på motsatt sida tillhörande Ekmanska huset, Schefferus bibliotek och Kyrkans hus, var alla passiva och skulle därför inte kunna främja ny aktivitet. Sett ur klimatsynpunkt, hade den motsatta sidan varit bättre med fasader i söderläge som skapar många soltillfällen, men eftersom mitt mål var att skapa liv på torget var det mer sannolikt att det bästa alternativet var att välja föreningen med Konsistoriehuset.

När jag funderade kring om det var lämpligt att rita in en trappa på en stor del av torget fanns det argument både för och emot, som kunde stödjas av Gehls teorier. Trappor anses många gånger vara otillgängliga, och om människor får välja mellan en trappa och en ramp, föredrar de flesta rampen, vilket Gehl skriver om i Cities for People (2010). I mitt fall såg jag trappan som en möjlighet att skapa en stor sekundär sittplats, vilket enligt Gehl främjar aktivitet. Eftersom torget hade en relativt brant lutning var det redan en faktor för otillgänglighet. Lutningen var en viktig aspekt att ta hänsyn till vid gestaltningen, och för att gestalta så att lutningen bidrog till en positiv upplevelse av torget ansåg jag att trapplösningen var bra. Genom att ha gångstråk av granit intill trappan, samt göra varje trappsteg tillgängligt för rullstolsburna och barnvagnar blev min slutsats att trappan främjade aktivitet och borde inte ses som otillgänglig.

Materialvalet var också ett beslut som kunde tala både för och emot Gehls teorier. Den befintliga smågatstenen anses vara otillgänglig då den skapar en ojämn yta. För mig var det dock inte självklart att ersätta den med ett mer tillgängligt material, eftersom Gehl även talar om den hållbara staden. Om jag kunde använda den befintliga stenen skulle mycket material och transporter besparas till förmån för ett ekologiskt hållbarare alternativ. Smågatsten låter även vatten perkulera mellan stenarna snabbt, vilket minskar vattenflöde på torget vid regn. Med anledning av lutningen finns det goda skäl att vilja få undan vattnet snabbare. Resultatet blev därför att jag lät smågatstenen vara kvar på större delen av torget, och istället låta

gångstråken anläggas med granitplattor.

Arbetsprocessen kunde ha sett annorlunda ut om jag hade arbetat tillsammans med någon annan. Om vi hade varit två hade eventuellt diskussioner som uppkom under arbetets gång kunnat ha förts längre och djupare, vilket skulle kunna ha resulterat i en annan slutlösning. Dessutom hade risken för att blanda in subjektiva tolkningar av analys- och inventeringsresultat varit mindre. Jag har i alla mina studier haft som mål att vara objektiv genom att basera slutsatser på kunskaper och fakta. Men det går inte att frångå att en analys bygger på egna studier, vilket gör inblandning av subjektivitet i analys- och inventeringsresultat som en möjlig felkälla.

Vidare funderingar

Om mitt gestaltningsförslag skulle genomföras, skulle det vara intressant att mäta torgets liv och aktivitet för att undersöka om den nya gestaltningen skulle bidra till ett ökat stadsliv. Det skulle också vara värdefullt för vidare studier att jämföra resultatet med Köpenhamns, för att se om samma positiva gensvar på ökat stadsliv sker i Uppsala som i Köpenhamn. Om resultatet skulle vara att Uppsalas stadsliv skulle öka, skulle det finnas goda skäl att analysera andra ytor i Uppsala som är avsedda för biltrafik, för att utvärdera om ytor för gående och cyklister skulle vara bättre lämpade på de platserna.

Begreppet demokrati är centralt i Gehls teorier, eftersom skapandet av kvalitativa stadsrum bland annat görs för att underlätta och främja demokratiska processer. Gehl menar att en stad måste erbjuda bra stadsrum för att möjliggöra att människor kan utbyta idéer och tankar, samt skapa utrymme för demonstrationer och allmänna folkfester. Med fler stadsrum skapas det utrymme att vistas på för stadens invånare, oavsett kön, ålder och etnicitet. Därtill skulle jag vilja fundera vidare kring demokrati även i gestaltningsprocessen. Gestaltare och planerare skulle kunna kombinera Gehls teorier med att väva in berörda brukares åsikter, känslor och uppfattningar om platser och olika lösningar på ett förslag för att skapa en mer demokratisk slutprodukt.

När nya stadsrum skapas eller när befintliga upprustas, följs det vanligtvis av att bostäder i omgivningen ökar i värde eftersom det är attraktivt att bo nära levande stadsrum. Gehl nämner den ekonomiska utvecklingen som en positiv konsekvens av genomförandet. Även om det finns positiva följder, så finns det också en risk för negativa konsekvenser. När bostäder ökar i värde, höjs ofta omkostnaderna för att leva där, vilket kan tvinga bort boende som inte längre har råd att bo där. Processen kallas gentrifiering och leder till att områden segregeras utifrån invånares socioekonomiska bakgrund. Även gentrifieringen har för- och nackdelar. Att områden får en förhöjd standard är positivt då det anses öka välbefinnande hos invånare, men att det bidrar till en segregation som tvingar folk att flytta är negativt. Gestaltare kan således med nya stadsrum både öppna upp möjligheter för demokratiska processer, men också begränsa det. Om demokratiskt stadsliv ska främjas, vilket Gehl förespråkar, bör det ske på alla människors villkor, oavsett socioekonomisk bakgrund. Innan nya förslag gestaltas bör därför en utredning göras för att undersöka förväntade konsekvenser av genomförandet. För att främja demokratiskt stadsliv bör gestaltningen anpassas utifrån prognosen.

I diskussionen har jag visat hur Gehls teorier varit avgörande i beslut för utformningen av det nya torget. Jag har också föreslagit efterföljande studier som skulle kunna resultera i att skapa fler ytor som främjar stadsliv i Uppsala.

Referenser

Tryckta källor

Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public Places - Urban Spaces*. 2. uppl. Oxford: Architectural Press, Elsevier.

Cullen, G. (1961). *The Concise Townscape*. Oxford: The Architectural Press.

Damberg, A. (2005). *Din guide genom Uppsala*. Uppsala: Eks förlag.

Gehl, J. (1971). *Livet Mellem Husene*. Köpenhamn: Arkitektens Forlag.

Gehl, J. (1996). *Byens Rum – Byens Liv*. Köpenhamn: Arkitektens Forlag, Kunstakademiets Forlag.

Gehl, J. & Gemzoe, L. (2001). *New City Spaces*. 2. uppl. Köpenhamn: The Danish Architectural Press.

Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington, Covelo, London: The Island Press.

Jacobs, J. (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.

Lambert, L. (2000). *En stad, ett sekel, Uppsala under det 20e århundradet*. Uppsala: Edition Edda.

Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Elektroniska källor

Johansson, A. (2008). *Torg i Uppsala*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://ex-epsilon.slu.se:8080/archive/00002587/01/Annelie_Johnson_Torg_i_Uppsala.pdf (2011-04-04)

Trafikverket (2004). *Korsningar 7 Detaljutformning*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.trafikverket.se/PageFiles/21256/detaljutformning.pdf> (2011-04-26)

Upplandsmuseet (u.å). *Digitalmuseum*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.digitaltmuseum.se/images/big_image/S-UM/DIA00007/90503 (2011-04-01)

Uppsala på Nätet (1998). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.marcstrom.com/uppsala/ste.html> (2011-04-04)

Bildförteckning:

1) Hitta.se (u.å). Sökord: *Uppsala*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.hitta.se/LargeMap.aspx?var=upsala> (2011-04-01)

2) Borders.com.au (u.å). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://images.borders.com.au/images/bau/97807506/9780750620185/0/0/plain/concise-townscape.jpg> (2011-05-31)

8) Landezine.com (u.å). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.landezine.com/index.php/2011/03/the-hill-square-in-tilburg-by-buro-sant-en-co-landscape-architecture/> (2011-05-11)

9) Jakob Granqvist (2010). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.jakobgranqvist.com/blog/?p=537> (2011-05-11)

11) Perenniels, Ferns and Bulbs for Shade (u.å). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.plantsforshade.co.uk/acatalog/Acteae-brunnette.jpg> (2011-08-03)

12) Hoot Owl Hollow Nursery (2011). [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.hootowlhollow.com/photos/grasses/pennisetum_alopecuroides_little_bunny.jpg (2011-05-25)

13) The Scottish Rock Garden Club (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.srgc.org.uk/bulblog/log2004/100304/Leucojum%20vernum%20carpathicum.jpg> (2011-08-03)

14) Tuindavides (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.tuinadvies.be/foto/vinca%201.jpg> (2011-08-03)

15) Great Hill Horticultural Foundation (u.å). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.ghhf.org/images/other/b/Magnolia%20stellata.jpg> (2011-05-25)

16) Odlan.nu (2011). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.odla.nu/artiklar/ute/perenner/heuchera-tiarella-heucherella> (2011-05-25)

17) Allt om Trädgård (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.alltomtradgard.se/_internal/cimg!0/29xpjgnpd2s4l6f9l30tk880lfrbpu8 (2011-08-03)

18) Vitroflora (2008) [Elektronisk] Tillgänglig: http://invitro.vitroflora.com.pl/img/oferta/heucherella_kimono.jpg (2011-08-03)

19) Slottsbro (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.slottsbro.se/index.php?option=com_content&view=article&id=272&Itemid=719 (2011-05-25)

20) Hags (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.hags.com/products/park-and-urban-furniture/-/-/8026633> (2011-05-25)

21) Lappset (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.lappset.se/Bagen.aspx> (2011-05-25)

22) Byarum (u.å) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.byarumsbruk.se/soffor.htm> (2011-08-03)

23) Molnsätra Gård (u.å). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.molnsatra.se/sortiment/marksten--slipers/uteplatser--gaangar/natursten---granithaellar.aspx?gclid=CMu11puLhqkCFQOGDgodLTOzjw> (2011-05-25)